

Op zoek naar Dracula. Plaatsen van verbeelding in Transsylvanië en Whitby

Stijn Reijnders

Vrijetijdsstudies 28-2: 7-22 (2010)

Abstract

Jaarlijks trekken diverse toeristen Transsylvanië binnen, op zoek naar sporen van Graaf Dracula. Zij worden gedreven door Bram Stokers *Dracula* (1897) of een van de vele verfilmingen uit de 20ste en 21ste eeuw. In dit artikel is onderzocht waarom mensen de behoefte hebben om fictieve verhalen, zoals *Dracula*, te verbinden met fysieke, herleidbare locaties, en waarom zij deze locaties vervolgens zelf willen bezoeken. Op basis van participerende observatie tijdens twee Dracula Tours en eenentwintig diepte-interviews, wordt geconcludeerd dat de innerlijke beleving van de Dracula-toerist getypeerd wordt door een dynamiek tussen twee, deels tegenovergestelde processen. Enerzijds worden Dracula-toeristen gedreven door de wens om een concrete vergelijking te maken tussen het landschap dat zij bezoeken en het beeld dat zij van dat landschap hebben gevormd op basis van het boek of de films. Anderzijds wordt de rationele benadering van het willen traceren en willen vergelijken van werkelijkheid en verbeelding gecontrasteerd met een meer intuïtief, emotioneel verlangen naar een tijdelijk symbiose tussen beide werelden. Beide processen hebben een uitgesproken fysiek karakter. Zij vinden plaats door middel van een zintuiglijke waarneming van de lokale omgeving en leiden tot een gemeenschappelijk doel: de verankering van verbeelding in de fysieke werkelijkheid.

Correspondentie

Stijn Reijnders
Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit
Postbus 1738
3000 DR Rotterdam

Op zoek naar Dracula. Plaatsen van verbeelding in Transsylvanië en Whitby

Stijn Reijnders

In een van de mooiste passages uit de roman *Dracula* (1897) van Bram Stoker wordt beschreven hoe de jonge boekhouder Jonathan Harker naar Transsylvanië reist. Per trein en koets trekt hij door een land van uitgestrekte wouden en met mist omhulde heuvels, met als opdracht om een zekere Graaf Dracula van advies te dienen. De beschrijving van Harker's reis is zo prikkelend en beeldend dat zij, mede door de vele herdrukken van de roman en de talloze verfilmingen gaandeweg de twintigste eeuw, een vaste plaats heeft verworven in de populaire verbeelding. Transsylvanië, tegenwoordig een provincie van Roemenië, is voor velen synoniem komen te staan met het land van Dracula – een land van huilende wolven, vampiers, vleermuizen en naargeestige kastelen. Transsylvanië behoort in de populaire verbeelding niet alleen tot de geografische periferie van Europa, maar tevens tot haar mentale periferie – een rijk waar bijgeloof en oude rituelen nog steeds wijd verspreid zijn (Andras 1999, Light 2007: 749, Walker & Wright 1997).

De associatie met Dracula vormt ook een belangrijk onderdeel van de toeristische aantrekkingskracht van Roemenië. Veel toeristen die 'het land aan de andere kant van het woud' bezoeken, zijn bekend met het verhaal en gaan ook expliciet op zoek naar de lokaties die hier mee samenhangen.¹ Dat deze zoektocht niet altijd even succesvol verloopt, moge duidelijk zijn. Illustratief is de zoektocht naar het kasteel van Graaf Dracula. Stoker situeerde dit kasteel op een afgelegen plaats in het noorden van Transsylvanië, waar van oorsprong geen kasteel stond. In hun ijver om toch een kasteel te vinden, lieten toeristen hun oog vallen op Bran Castle, enkele honderden kilometers zuidwaarts. Dat het hier niet de 'authentieke' locatie betrof was misschien een nadeel, maar Bran Castle lag wél op een voor toeristen makkelijk te bereiken locatie en haar gerestaureerde en gotische stijl beantwoordde goed aan de voorstelling die toeristen zich hadden gemaakt van Dracula's kasteel. Aldus eigenden de Dracula-fans - met in hun kielzog de buitenlandse touroperators – zich Bran Castle toe als 'hun' kasteel. Heden ten dage vormt Bran Castle zelfs een van de toeristische hoogtepunten van de streek en staat zij, ondanks het dubieuze karakter van deze claim, alom bekend als hét Dracula-kasteel, met bijbehorende T-shirts, mokken, asbakken en andere Dracula-souvenirs (Light 2007: 752-755).

Een simpele, maar intrigerende vraag betreft het 'waarom' van dit soort praktijken. Waarom hebben mensen de behoefte om een door hen geliefd verhaal te verbinden met specifieke, herleidbare locaties, zelfs wanneer dat op basis van de gegeven informatie feitelijk niet mogelijk is? Welke betekenis verlenen zij vervolgens aan hun bezoek? Door een antwoord te vinden op deze vragen, kan dieper worden ingegaan op een meer algemeen vraagstuk, waar de filosoof Jeff Malpas eerder al aandacht voor vroeg: de relatie tussen landschapsbeleving, populaire verbeelding en toerisme (cf. Malpas 1999: 175-193).

Met dat doel voor ogen heb ik in 2009 een onderzoek uitgevoerd onder diverse Dracula-toeristen. Onderzocht zijn ten eerste een groep Amerikanen, die deelnamen aan een 'Dracula Tour' door Roemenië, en ten tweede een groep Britten, die participeerden in een excursie van de 'Dracula Society' naar het Noord-Engelse

Whitby. Tijdens beide evenementen heb ik participerende observaties verricht en diepte-interviews afgenomen. In dit artikel zal ik, na een uiteenzetting van het theoretisch raamwerk en de gehanteerde methodologie, de resultaten van dit veldwerk presenteren.ⁱⁱ

1. MEDIATOERISME

Hoewel er geen cijfers bekend zijn over de precieze omvang, is de invloed van de populaire media op de toerismesector onmiskenbaar. Deze invloed werkt op twee niveaus door. Ten eerste dragen boeken, films en tv-series bij aan het algemene imago van een bepaalde streek of land. We zouden hier kunnen spreken van een convergentie tussen de populaire verbeelding en de ‘tourist gaze’ (cf. Crouch et al. 2005, Urry 2002). Anderzijds is er ook een groep toeristen die expliciet geïnteresseerd is in de specifieke, aanwijsbare locaties waar de door hen geliefde verhalen zich hebben afgespeeld. Deze laatste groep heeft in bestaand onderzoek de meeste aandacht getrokken, en vormt ook de focus van het onderhavige artikel.

Dat mensen op zoek gaan naar de fysieke locaties uit een geliefd verhaal is uiteraard niet uniek voor Dracula. In de laatste jaren is een groeiend aantal studies verschenen naar dit fenomeen.ⁱⁱⁱ Vanuit diverse disciplines zijn theoretische en empirische bijdragen geleverd, variërend van mediastudies, fanstudies en filmstudies tot culturele geografie en toerisme studies. Desondanks is er op dit moment nog weinig bekend over de ervaringen van deze toeristen. Dat is opvallend, want het is juist deze innerlijke beleving van de fan/toerist die de crux van het hele fenomeen vormt. Dáár, in het hoofd en hart van de fan/toerist, ontstaat de fascinatie en drijfveer om de locaties te bezoeken. Dáár vindt het schakelmoment plaats, het ogenblik waarop de wereld van verbeelding tijdelijk samenvalt – of mogelijk juist contrasteert – met de fysieke werkelijkheid. Zaak is dus om door te dringen tot de verbeeldingswereld van deze mediatoerist.

In een recent artikel heb ik de theoretische basis gelegd voor een dergelijke analyse (Reijnders 2009b). Wat ik in dit artikel beargumenteerde, was dat mensen de opnamelocaties van populaire boeken, films en tv-series bezoeken, omdat zij op zoek zijn naar fysieke referenties van een verschijnsel dat in wezen mentaal is. Uitgangspunt van deze benadering vormde het onderzoek van de Franse historicus Pierre Nora naar de werking van het collectieve geheugen. In de jaren 1980 had Nora aangetoond hoe *lieux de mémoire*, zoals nationale monumenten en veldslagen, een validatie vormden van de collectieve herinnering. Op dezelfde wijze, zo stelde ik, kan ook gesproken worden over *lieux d’imagination*, waarbij het niet zozeer gaat om collectieve herinnering als wel de collectieve verbeelding. *Lieux d’imagination* zijn fysieke locaties die als een symbolisch ankerpunt dienen voor de collectieve verbeelding van een samenleving.

De vraag waar deze behoefte aan symbolische ankerpunten precies vandaan kwam, werd verklaard aan de hand van een kritische adaptatie van het werk *Imagined Social Worlds* (1984). In dit werk stelde de cultureel antropoloog John Caughey dat mensen doorgaans in twee verschillende werelden leven. Enerzijds is er sprake van een ‘echte’ wereld: een empirische realiteit, die kan worden waargenomen via de zintuigen. Anderzijds bestaat er een wereld van verbeelding, aldus Caughey, een samenhangend complex van fantasieën, dagdromen en verhalen. Mijns inziens betrof het door Caughey aangemaakte onderscheid tussen werkelijkheid en verbeelding geen feitelijk onderscheid, maar een cultureel construct. In de praktijk zijn werkelijkheid en verbeelding sterk met elkaar verweven. Dit neemt niet weg dat er in de ervaringspraktijk wel degelijk een behoefte kan bestaan aan een helder onderscheid.

Juist omdat verbeelding en werkelijkheid op complexe wijze met elkaar zijn verweven, ontstaat de drijfveer om een onderscheid aan te maken. Op basis van de deze gedachtegang, in combinatie met Nora's werk, concludeerde ik dat *lieux d'imagination* niet geïnterpreteerd dienen te worden als verwijzingen naar een feitelijk onderscheid tussen 'werkelijkheid' en 'verbeelding' – zoals Caughey zou beargumenteren - maar als fysieke locaties waar het symbolisch onderscheid tussen deze twee concepten wordt geconstrueerd aan de hand van een tastbaar 'bewijs'.

Wat ik in het huidige artikel wil doen, is onderzoeken hoe de 'verankering' van verbeelding in de praktijk precies verloopt, dit aan de hand van een onderzoek naar Dracula-toerisme. Het Dracula-toerisme biedt in potentie een rijke en gevarieerde case study voor onderzoek naar mediatoerisme. Zij kent een relatief lange geschiedenis – in de jaren 1970 trokken al diverse groepen Dracula-toeristen richting Roemenië. Afgezien van de roerige jaren tijdens de zwanenzang van het communistisch regiem, is het Dracula-toerisme onverminderd populair gebleven. Naar verwachting zal het onlangs gepubliceerde 'officiële' vervolg op *Dracula*, geschreven door de kleinzoon van Bram Stoker, ook zijn bijdrage leveren aan de populariteit van Whitby en Transsylvanië onder toeristen. Deze historische continuïteit en de sociale verscheidenheid van de Dracula-toeristen bieden een goed vertrekpunt om bovengenoemd proces van 'verankering' in de concrete praktijk te analyseren.

2. METHODE

Empirisch onderzoek naar *lieux d'imagination* kan mijns inziens vanuit twee verschillende perspectieven worden opgezet. Enerzijds kan de verankering van de verbeelding worden onderzocht als een collectief proces, waar meerdere partijen bij betrokken zijn, zoals mediabedrijven, omwonenden, lokale ondernemingen, buitenlandse touroperators en toeristen. Dit collectief proces zal ook een bepaalde ontwikkelingsgeschiedenis kennen. Anderzijds kan de verankering van verbeelding onderzocht worden als een individueel, integraal proces - als een innerlijke beleving die iedere toerist op een bepaald moment in de tijd zelfstandig doormaakt. Beide invalshoeken staan uiteraard niet volledig los van elkaar, maar belichten wel twee verschillende facetten van een en hetzelfde fenomeen. Aangezien de eerstgenoemde invalshoek in een eerder artikel reeds aan bod is gekomen (Reijnders 2009b), zal ik in het huidig onderzoek naar Dracula-toerisme de laatstgenoemde benadering aanhouden.

Om de innerlijke beleving van de Dracula-toerist in kaart te brengen, heb ik in de zomer van 2009 veldwerk verricht tijdens twee evenementen. Ten eerste heb ik deelgenomen aan de 'Dracula Tour', een zevendaagse busreis langs diverse Dracula-locaties in Roemenië. De reis voerde ons van Boekarest via Bran Castle en de middeleeuwse stad Brasov naar het befaamde Dracula Hotel in Piatra Fantanele, om terug te keren via de stad Sibiu en de ruïnes van Poenari Castle.^{iv} De Dracula Tour wordt sinds 1999 georganiseerd door ITE, een Amerikaanse reisbureau dat gespecialiseerd is in zogenaamde 'terror tours'. Naast de Dracula Tour organiseert ITE bijvoorbeeld ook 'GhosTours' naar Engeland en Schotland en een jaarlijks 'Weekend of the Witch' in Salem – de stad die berucht is om haar zeventiende-eeuwse heksenvervolgingen.^v De Dracula Tour vindt twee keer per jaar plaats, in de zomer en tijdens Halloween. De clientèle omvat circa 100 toeristen per jaar, hoofdzakelijk Amerikanen tussen de 18 en 70 jaar oud, waaronder relatief veel studenten, leraren en gepensioneerden. De reisgroep bestaat gemiddeld voor een kwart uit individuele reizigers en voor driekwart uit duo's. De Amerikaanse Dracula-

toeristen zijn veelal herkenbaar aan hun donkere kleding en T-shirts met daarop de naam van hardrock bands of Gothic-gerelateerde teksten. Ongeveer de helft van de groep zegt onderdeel te zijn van of affiniteit te hebben met de Gothic-subcultuur.^{vi}

Ten tweede heb ik onderzoek verricht tijdens een bijeenkomst van de Dracula Society in Whitby. Deze vereniging is opgericht in 1973, met het doel om een podium te vormen voor 'lovers of the Vampire and his Kind'. Momenteel telt zij tegen de honderd leden, voornamelijk volwassen Britten tussen de dertig en zestig jaar, doorgaans werkzaam in de dienstensector als ambtenaar, archivist, bibliothecaris, onderwijzer of administratief medewerker. Naast de reguliere discussieavonden, lezingen en filmvertoningen, organiseert de Dracula Society ook trips en vakanties, in de regel naar locaties die zijn verbonden met het werk van Stoker of andere auteurs uit het negentiende-eeuwse gothic-genre. In 2009 stond onder meer een weekend in Whitby gepland. Hoogtepunt van het bezoek was een literaire wandeling van circa anderhalf uur door de binnenstad van dit Noord-Engels kustplaatsje, in de voetsporen van de personages Lucy en Mina Harker. Daarnaast werd een wandeling langs de kust georganiseerd en kon men deelnemen aan een gezamenlijk diner. Qua kleding onderscheiden deze Britse Dracula-toeristen zich doorgaans niet of weinig van de 'gewone' toeristen. Wel was ook hier een zekere affiniteit waarneembaar met de Gothic-subcultuur.^{vii}

Tijdens de veldtrips heb ik twee methodes toegepast: diepte-interviews en participerende observatie. De diepte-interviews vonden plaats tijdens of na de tour. De opzet van de Dracula Tour leende zich goed voor interviews ter plaatse: tijdens de busritten was er genoeg tijd om complete interviews af te leggen. Bij de literaire wandeling door Whitby waren de mogelijkheden voor interviews echter beperkt; ik heb er daarom voor gekozen om tijdens deze wandeling slechts verkennende gesprekken te houden en de interviews zelf na afloop per telefoon te houden. In totaal zijn er 21 mensen geïnterviewd.

De interviews waren semigestructureerd van opzet. Van tevoren waren bepaalde vragen bedacht, maar deze werden niet dwingend opgelegd. De respondenten werden in de mogelijkheid gesteld om eigen onderwerpen en perspectieven aan te dragen, mits er sprake was van een zekere relevantie met het centrale onderwerp: de beleving van het Dracula-toerisme. De interviews met de toeristen werden gestructureerd aan de hand van drie thema's: motivatie (bv. Sinds wanneer heb je een interesse in Dracula? Waarom heb je deze reis ondernomen?); ervaringen (bv. Hoe voelt het om te lopen in de voetsporen van Dracula? Wat maakt deze reis interessant?) en betekenisgeving (bv. Heeft dit bezoek je houding tot Dracula veranderd? Wat is er anders nu je hier bent geweest?). Na afloop zijn de interviews woord voor woord getranscribeerd (Bryman 2004: 314-323).

In aanvulling op de interviews heb ik tevens participerende observatie verricht. Deze observatie richtte zich op drie facetten: 1) de geografische structuur van het evenement (vertrekpunt, route, eindpunt), 2) de structurerende handelingen van de gidsen (openen, markeren, situeren, afsluiten) en 3) het gedrag van de toeristen (reacties op de gids, omgang met de omgeving, rituele handelingen). Tijdens de observaties werden aantekeningen gemaakt in een logboek (Silverman 2001: 43-80, Bryman 2004: 289-311).

Na afloop heb ik de transcripten en de logboeken van beide events uitvoerig met elkaar vergeleken. Hierbij werd enerzijds gezocht naar overeenkomsten, die wezen op algemene, terugkerende structuren. Anderzijds werd juist gelet op opvallende verschillen en uitzonderingen op de regel, juist om oog te houden voor de diversiteit en interne dynamiek van het fenomeen mediatoerisme. Gelet werd niet

alleen op verschillen tussen toeristen onderling, maar ook op verschillen die bijvoorbeeld voortvloeiden uit het medium en de opzet van de tour. Zo kent de literaire wandeling immers een heel andere cultuurhistorische achtergrond en een andere vorm van landschapsbeleving dan de bustour (cf. Plate 2006).

Tijdens de analysefase bleek dat het proces van ‘verankering’, gezien vanuit de innerlijke beleving van de Dracula-toerist, wordt gekenmerkt door een dynamiek tussen twee, deels tegenovergestelde processen. Enerzijds spreken Dracula-toeristen in rationele termen over het willen maken van een concrete vergelijking tussen verbeelding en werkelijkheid. Anderzijds worden zij juist gedreven door een emotioneel verlangen naar een symbiose tussen beide werelden. Wat beide processen wel met elkaar delen is dat zij een uitgesproken fysieke basis hebben: zij vinden plaats door middel van een zintuiglijke ervaring van de lokale omgeving. In de hierop volgende paragrafen zullen beide processen één voor één beschreven en geanalyseerd worden, om uiteindelijk in de conclusie tot een synthese te komen.

3. TRACEREN VAN DE VERBEELDING

Wie op een mooie, zonnige dag de West Cliff beklimt, aan de kust van North Yorkshire, wordt getraakteerd op een majestueus uitzicht. Beneden bevindt zich het rustieke havenplaatsje Whitby, met haar smalle straatjes en karakteristieke rode daken. Aan de overkant van het dal rijst de East Cliff omhoog, tientallen meters de lucht in, met bovenop de klif een oude ruïne, kerk en bijbehorend kerkhof.

Voor liefhebbers van Dracula betreft het hier niet alleen een pittoresk uitzicht. Het landschap dat zich voor hun ogen ontvouwt, is tevens herkenbaar als het decor van een specifiek hoofdstuk uit Stokers *Dracula*. Het betreft de passage waarin Lucy 's nachts ontwaakt en – aangetrokken door een onbekende kracht – in een witte nachtjapon door het stadje rent, omhoog klimt via een in de rotsen uitgehouwen trap, om zich tussen de grafstenen van het hoger gelegen kerkhof over te geven aan Graaf Dracula.

In zekere zin vormt een bezoek aan Whitby voor Dracula-fans dan ook geen eerste kennismaking, maar een hernieuwde kennismaking, de verwezenlijking van een reis die in gedachten al vele malen eerder ondernomen is. De meeste deelnemers van de Dracula-wandeling zijn - evenals de Amerikaanse deelnemers van de Dracula Tour - al jarenlang fan van Dracula. Zij hebben de roman gelezen en herlezen, kijken geregeld een Dracula-film en verslinden informatie over alles dat met vampiers, Bram Stoker of Vlad Dracul te maken heeft. Deze jarenlange fascinatie met Dracula heeft er toe geleid dat de meeste Dracula-fans een sterke vertrouwdheid hebben opgebouwd, niet alleen met het verhaal en de personages, maar ook met het bijbehorende landschap. In hun verbeelding heeft het land van Dracula welhaast vaste vormen aangenomen:

I was really young when I got this thought into my head. [...] Since I was a little kid this is where I wanted to be [...] There are places as a child that I always wanted to be and this is the main one here.

- Rebecca (huisvrouw, Zuid-Florida, 35 jaar)^{viii}

De vraag is wat deze fans uiteindelijk heeft bewogen om ook daadwerkelijk op pad te gaan en zich in te schrijven voor een dergelijke tour naar Whitby of Transsylvanië. Uit de interviews blijkt dat de precieze motieven verschillen van persoon tot persoon. Wat wel door de meeste respondenten wordt genoemd als aanleiding is dat zij op een bepaald moment tot de gedachte kwamen dat Dracula misschien wel méér was dan

enkel verbeelding. Ze kwamen er bijvoorbeeld achter dat Transsylvanië de naam is van een bestaande provincie in Roemenië en dat er inderdaad een Noord-Engelse kustplaats met de naam Whitby bestaat. Een gebruikelijke aanleiding was ook het kasteel van Graaf Dracula. Het zijn juist dit soort concrete objecten en gebouwen die gemakkelijk uitgroeien tot tactiele referenties naar een denkbeeldig universum:

Ever since I found out that he had a castle in Romania, I wanted to go there. [...] Since then, I've always wanted to go there, all my life.

- Jason (ambtenaar, Londen, 38 jaar)

Wat dat betreft is het niet vreemd dat juist Dracula zoveel fans in beweging heeft gebracht. Bram Stoker besteedde in zijn roman namelijk opvallend veel aandacht aan een realistische encenering.^{ix} Bezien vanuit de roman had dit topografisch realisme duidelijk een narratieve functie: door *Dracula* te situeren in een geloofwaardige omgeving, zo kunnen we stellig aannemen, hoopte Stoker de bovennatuurlijke gebeurtenissen uit het verhaal eveneens een zekere geloofwaardigheid te verschaffen. Bezien vanuit het perspectief van de Dracula-toerist, ruim een eeuw later, levert dit topografisch realisme een heel ander voordeel op: wie op zoek gaat naar het land van Dracula zal in de oorspronkelijke roman en de latere verfilmingen tal van aanwijzingen vinden.

Feitelijk vindt er onder deze Dracula-toeristen een vergelijkbaar proces plaats als bij Stoker, zij het in omgekeerde volgorde. Waar Stoker de bestaande omgeving en de lokale geschiedenis gebruikte om een verhaal tot stand te brengen, nemen de Dracula-toeristen het verhaal zelf juist als uitgangspunt, om vervolgens op zoek te gaan naar tekenen van realiteit in het verhaal. De Dracula-films en het boek worden nauwkeurig uitgeplozen: verwijzingen naar bestaande plaatsnamen worden gecontroleerd, routebeschrijvingen worden met de vinger nagelopen op een landkaart en vertrek- en aankomsttijden worden vergeleken met de officiële reistijden, idealiter op basis van historische bronnen uit de laat negentiende eeuw. Aldus wordt het land van Dracula door haar fans verankerd in de topografische en historische werkelijkheid:

It's like trying to work out something from clues. [...] To try to work out where these things would be. Where was Carfax? Where was the asylum, as it says in the book? [...] We do not know [for sure], but it is certainly interesting to speculate on all these things.

- Dave (gepensioneerd, Londen, 66 jaar)

Vanzelfsprekend zijn niet alle Dracula-fans even actief hierin. Het traceren van realiteit in fictie is een bezigheid die in principe onuitputtelijk is. De ene fan steekt hier meer energie in dan de ander – sommige fans worden echt gegrepen door het speuren en onderzoeken dat eigen is aan deze activiteit. Daarnaast is er uiteraard ook sprake van een bepaalde accumulatie van kennis over tijd. Wereldwijd zijn er diverse individuen, verenigingen en organisaties die zich bezig houden met de bestudering van alles wat met Dracula te maken heeft. Deze Dracula-fancultuur bestaat al decennia lang, maar heeft sinds de doorbraak van internet in de jaren 1990 wel een hoge vlucht genomen. Anno 2010 heeft de potentiële Dracula-toerist de beschikking over een uitgebreid digitaal archief aan achtergrondverhalen, reisverslagen, wetenschappelijke studies en commerciële reisaanbiedingen, waarin de relatie wordt gelegd tussen Dracula enerzijds en Whitby en Transsylvanië anderzijds. In die zin

treedt de hedendaagse Dracula-toerist niet alleen in de voetsporen van Graaf Dracula, maar tevens in de voetsporen van eerdere fans - de 'verkenner' uit de jaren 1970 en de daaropvolgende generaties Dracula-fans.

Eenmaal ter plaatse blijft de rationele, analytische modus aanvankelijk dominant. Dracula-fans zien het bezoeken van *lieux d'imagination* eerst en vooral als een ideale mogelijkheid om meer informatie te vergaren, zodat de 'waarheid' achter het verhaal kan worden doorgrond:

To visit the location is to see if the picture is... Well, if it corresponds in any way to the reality of it. [...] That's what attracted me to Whitby.

- Alan (ambtenaar, Beryshire, 51 jaar)

Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor het constateren van *factual errors*: onderdelen van het verhaal die juist níet corresponderen met de fysieke, ruimtelijke omgeving. Gebruikelijk is bijvoorbeeld om ter plaatse bepaalde reistijden en routes te controleren. Zo hebben leden van de Dracula Society tijdens een eerder bezoek aan Whitby wel eens de nachtelijke wandeling van Lucy nagespeeld, waarbij een van de vrouwelijke leden van de society door de binnenstad van Whitby rende, compleet met losse haren en gekleed in een witte nachtjapon. Een van de conclusies van deze reënactment was, zo bleek uit het interview met Dave, dat Stoker geen rekening had gehouden met de aanwezigheid van Church Street: in Stokers *Dracula* rent Lucy de brug over om meteen daarna de 199 trappen naar boven te nemen, terwijl de test naar verluud uitwees dat er sprake was van een aanzienlijke afstand tussen brug en trap.

Ook de historische context van Dracula wordt aan een minutieus onderzoek blootgesteld. Tijdens beide tours worden de gebeurtenissen uit het verhaal uitvoerig vergeleken met de historische achtergrond van de desbetreffende locaties. Deze vergelijking treedt met name op de voorgrond tijdens de Dracula Tour. De Roemeense gids Radu Cruceru maakt er een halszaak van om te benadrukken dat Graaf Dracula – in tegenstelling tot wat veel buitenlandse toeristen graag denken - niet dezelfde persoon is als Vlad Dracul, de vijftiende-eeuwse Wallachiaanse prins. Voor Cruceru is het, zoals voor veel Roemenen, nog steeds moeilijk te verkroppen dat buitenlandse toeristen hun eigen, nationale held associëren met een populaire, bloeddrinkende vampier uit het horrorgenre. Meer in het algemeen is het enigszins wrang dat dit mooie, maar arme land tot op zekere hoogte afhankelijk is van een vorm van toerisme dat gebaseerd is op een – in hun eigen ogen – negatieve stereotypering van de Roemeense geschiedenis en identiteit (Light 2007: 755-759, Muresan & Smith 1998: 76).

Dit symbolische conflict tussen economische belangen en nationale trots wordt door de gids van de Dracula Tour opgelost door weliswaar aandacht te besteden aan Dracula, maar hierbij steeds te wijzen op de vele discrepanties tussen Dracula en de historische 'werkelijkheid'. In de praktijk leidt dit tot een situatie waarin geschiedenis wordt ingezet als basis voor een discours over wat 'echt' en (bovenal) 'onecht' is aan Dracula.^x

Hoe reageren de Dracula-toeristen op dit soort kritische benaderingen? Uit de interviews blijkt dat fans hier verschillend op reageren. Voor zover er sprake is van een overeenkomst tussen de historische werkelijkheid en het verhaal van Dracula, zijn de meesten zonder meer geïnteresseerd. Deze overeenkomsten worden beschouwd als een belangrijke validatie van de historische 'echtheid' van Dracula:

The fantastical bits become more plausible because they are rooted in historical fact.

- Alan (ambtenaar, Beryshire, 51 jaar)

It gives it more reality, quite simply. You know? It gives it a more of a real feeling. [...] It makes the experience more of a reality.

- John (beroep onbekend, Chicago, 58 jaar)

Zoals Zelia vertelt in het interview, maakt de historische achtergrond het verhaal 'more real, rather than just sort of a book'. Ook voor Jason wordt het verhaal hierdoor 'more believable'. Voor James vormt de historische achtergrond niet alleen een validatie, maar eveneens een verdieping van de verbeelding, in aanvulling op het originele verhaal:

When you see and hear that stuff, you can, you know, I can imagine also a lot of things around it where the story should be.

- James (student, Ontario, 28 jaar)

Ook wanneer het verhaal van Dracula duidelijk afwijkt van de historische werkelijkheid is er voor sommige fans nog geen probleem. Sterker nog, deze scheiding van feit en fictie wordt door hen hartelijk verwelkomd:

[I like] being in the country and hearing the actual history and finding out what is actually Hollywood and made up. To just hear the actual history behind it. To learn more of the truth behind it.

- James (student, Ontario, 28 jaar)

Deze verschillen tussen 'actual history' en 'Hollywood' vormen voor fans als James een variant op de eerdergenoemde *factual errors* – een tastbaar 'bewijs' van de onderliggende dichotomie tussen realiteit en verbeelding.

Andere fans zijn minder ontvankelijk voor de historische ontkrachting van Dracula. Voor hen vormt de historische werkelijkheid zelfs een directe bedreiging voor hun verbeeldingswereld – een aantasting van het denkbeeldig paleis dat zij over de jaren hebben opgebouwd en gekoesterd:

My whole life I really thought that there were vampires out there and I needed to go find them. And now that I've come here and heard that Vlad Tempest isn't... The whole vampire theory is kind of shot. [...] To realize that he is just 'The Impaler' and not an actual vampire... He didn't bite anybody's neck, he just cut their heads off. Which is still good, but it's different.

- Rebecca (huisvrouw, Zuid-Florida, 35)

Eerder in dit artikel werd gesteld dat het bezoeken van *lieux d'imagination* resulteert in een herijking van de verbeelding. Zoals blijkt uit bovenstaand citaat, hoeft deze herijking niet altijd positief uit te pakken, maar kan zij bij sommige fans ook leiden tot een proces van demystificatie.

Vergelijkbaar zijn de interviews met Julia en Dave, die opmerken dat de rationale vergelijking tussen verbeelding en realiteit weliswaar interessant is, maar niet te ver zou moeten worden doorgevoerd:

There are members of our Dracula Society [who] examine places and descriptions and timetables to access their accuracy or not. To me I think [...] it's an interesting exercise, but it's missing the point. [...] They don't have to match. [...] It's almost like cataloging something – it kind of takes away its magic, if you try to do it too much. [...] I'd rather just have hints or suggestions.

- Julia (bibliothecaresse, Londen, 57 jaar)

Het consumeren van fictie wordt, in navolging van Samuel Taylor Coleridge (1817), ook wel gedefinieerd als een 'suspension of disbelief': de bereidheid om de wereld van de verbeelding voor waar aan te nemen. Lezers zetten hun kritisch, generationaliseerd wereldbeeld tijdelijk opzij om zich volledig te kunnen overgeven aan een bepaald verhaal. Fans als Rebecca en Julia lijken mediatoerisme te ervaren als een verlengstuk van deze 'suspension of disbelief' - een instrument om het geloof in de verbeelding voor even voort te zetten en te bestendigen buiten de kaders van boek of film. Overdadige informatie over de historische 'onjuistheid' van Dracula kan dit streven echter gemakkelijk op de klippen doen lopen.

4. IN DE VERBEELDING

Voor veel Dracula-toeristen vormt het rationeel vergelijken van werkelijkheid en verbeelding weliswaar een interessante bezigheid, maar niet het wezenlijke doel van hun reis. Zij benadrukken veeleer dat zij naar Whitby en Transsylvanië zijn vertrokken met de intentie om de emotionele verbondenheid met het verhaal te verdiepen. In de praktijk legden de vrouwelijke respondenten hier iets vaker de nadruk op dan hun mannelijke reispartners. Toch is de emotionele modus zeker niet sekse-specifiek. Opvallend is bovenal dat beide modi terugkeren onder zowel mannen als vrouwen, bij zowel de Britse als de Amerikaanse fans. Vaak keerde beide modi ook terug in één en hetzelfde interview. Respondenten vertellen hoe zij het rationeel onderzoeken van de omgeving steeds afwisselen met een meer emotionele, affectieve houding.

Beide modi zijn gebaseerd op een zintuiglijke ervaring van de lokale omgeving. Het ter plaatse aanwezig zijn – in tegenstelling tot de mediale beleving op afstand - staat steeds centraal in hun beleving. Maar waar de rationele modus nog eerst en vooral een visuele aangelegenheid betrof, wordt in deze emotionele modus een breder scala aan zintuigen aangesproken:

I get inspired after I see something or I read something. [...] For me, the natural extension is to come to the actual place [...] to experience and to see it, to breathe it and to taste it, in a way you can't on the pages of a book or on the pictures on a screen. I wanted more. I didn't want to watch it on a two-dimensional screen or read it in black and white. I wanted to drink it all in.

- Jonas (docent, Chicago, 33 jaar)

Door het land van Dracula te ruiken, te voelen, te zien en te proeven ontstaat een meer levendig en compleet beeld, en krijgen respondenten de indruk dat zij 'dichter tot het verhaal' komen te staan. Ook andere respondenten beschrijven hoe zij het gevoel hebben ter plaatse een 'connectie' te maken:

It is not so much that you are reading something, which is a separate thing from you. [Being there] you can almost imagine yourself being in the novel, a sort of bystander in the novel.

- Alan (ambtenaar, Beryshire, 51 jaar)

De grens tussen verbeelding en werkelijkheid, die in de voorgaande fase nog zo nauwgezet werd verkend en gemarkeerd, wordt nu juist tijdelijk opgeheven. Het land van Dracula is tot leven gekomen en de toeristen zelf zijn tijdelijk te gast:

Going there and seeing it for yourself puts you in the story as well.

- Zelia (docent in opleiding, Londen, 28 jaar)

This whole tour is kind of becoming a character in the novel [...] Once you land in Transylvania and we're going through you really do feel like a character in the story, specifically Jonathan Harker. [...] This is about the closest I can get to actually living out one of my favorite stories.

- Jonas (docent, Chicago, 33 jaar)

Deze identificatie met het verhaal en de karakters heeft ook een erotische dimensie. Diverse vrouwelijke respondenten beschrijven bijvoorbeeld hoe Graaf Dracula een uitgesproken seksuele aantrekkingskracht op hen uitoefent. Mannelijke respondenten benadrukken juist hoe zij zich identificeren met de kracht die Dracula uitoefent op vrouwen. Deze verheerlijking van Graaf Dracula vloeit tijdens de interviews moeiteloos voort in een beschrijving van zijn gewelddadig karakter:

There's parts of women are... At least me, I should say 'me', you know or women that I've talked to, ehm... There's a part that wants more of... aggressive too, like behind closed doors and like Dracula is kind of this like, charmer and everything and seducer. But then he's, you know, with the biting, it's almost more like a rough type of... taking, yeah. [...] So many things are based around blood like with sanguin, religion, stuff like that. Like... It's a sexy thing.

- Tanja (beroep onbekend, South Beach, 29 jaar)

Voor Dracula-toeristen als Tanja schuilt de aantrekkingskracht van Graaf Dracula ten dele in de donkerromantische mix van erotiek en geweld die aan dit personage ten grondslag ligt. Deze thematiek speelde in de oorspronkelijke roman van Bram Stoker al een belangrijke rol, maar is in latere verfilmingen als *Bram Stoker's Dracula* (1992) nog explicieter op de voorgrond komen te staan (e.g., Griffin 1980, McGrath 1997).^{xi}

Tijdens de Dracula-tour krijgt deze erotische dimensie van het Dracula-verhaal een uitgesproken lichamelijk karakter. Door zelf op locatie aanwezig te zijn en de mogelijke nabijheid van Graaf Dracula te ervaren wordt zowel opwinding als een lichte angst gegenereerd. Het eigen lichaam begeeft zich in en door het land van Dracula, en wordt blootgesteld aan het denkbeeldige gevaar om oog in oog te komen staan met de graaf. Op dit punt is de innerlijke beleving van de Dracula-toerist eerst en vooral een sensueel plezier – een plezier dat enkel mogelijk is omdat zij plaats vindt ver van huis, ver van Amerika en Londen, in het schemergebied van Transsylvanië.

Deze opwinding wordt versterkt door ter plaatse bepaalde handelingen uit het verhaal na te spelen, zoals overnachten in hetzelfde hotel als Jonathan Harker of het nuttigen van dezelfde avondmaaltijd – ‘robber steak’ - als beschreven door Stoker. Hoewel niet iedereen hier even actief aan meedoet – de Britse leden van de Dracula

Society zijn bijvoorbeeld wat meer gereserveerd op dit punt – maken de reënactments voor veel Dracula-toeristen een wezenlijk onderdeel uit van hun ervaring.

Een van de meest aansprekende voorbeelden is wellicht het verblijf in Dracula Castle Hotel, min of meer op de ‘authentieke’ locatie in de Borgo Pass, als vast onderdeel van de Dracula Tour. Tijdens dit verblijf wordt jaarlijks een gekostumeerd bal georganiseerd, waarop de reisgenoten zich verkleden als Graaf Dracula, vampier, nachtzusters, lijk of soortgelijk personage, idealiter met diepe decolletés en strakke, leren kleding. Vervolgens wordt de avond samen doorgebracht, met muziek, eten en drank, dit tegen het decor van de zogenaamde ‘catacomben’ van het Dracula-kasteel. Rond middernacht daalt het feestgezelschap af in de kelders van het kasteel, waar zij worden opgewacht door de doodskist van Graaf Dracula. Eén voor één nemen de toeristen plaats in deze kist, de een met een jolige glimlach op het gezicht, de ander zichtbaar bevreesd. Het feest duurt normaliter voort tot twee of drie uur ’s nachts, maar na afloop van dit ‘officiële’ gedeelte zetten verscheidene fans de feeststemming voort in de eigen hotelkamers – daarmee voeding gevende aan een geruchtencircuit rondom de ontbijttafel over ‘X-rated Dracula-viewings’ en mogelijke ‘bijt-sessies’ onder reisgenoten.

Dit soort reënactments zijn niet uniek voor Dracula. Dat fans handelingen uit verhalen naspelen staat ook wel bekend als ‘ostension’. In een van de meest toonaangevende studies op dit gebied, beschrijft de Amerikaanse folklorist Bill Ellis (1989, 2001) hoe Amerikaanse jongeren al zeker sinds de negentiende eeuw zogenaamde *legend trips* organiseren naar de locaties van bepaalde verhalen of legendes. Meestal betreft het mysterieuze, al dan niet waargebeurde verhalen over moord en doodslag, die zich afspelen in verlaten huizen, spoorwegovergangen of afgelegen meren. Ter plaatse worden bepaalde rituele handelingen verricht, zoals het roepen van iemands naam of het naspelen van handelingen uit het verhaal, met als doel om de bijbehorende personages (opnieuw) tot leven te wekken.

Het is de vraag of de Dracula-fans, op het moment dat zij Graaf Dracula oproepen, ook daadwerkelijk geloven in zijn bestaan. Tijdens de interviews antwoordden de meeste respondenten ontkennend op deze vraag. Zij die wél aangaven in vampiers te geloven, legitimeerden dit geloof aan de hand van rationele, pseudowetenschappelijke argumenten. Gebruikelijk was bijvoorbeeld om het argument in stelling te brengen dat er medische gevallen bekend zijn van mensen die met vaste regelmaat bloedtransfusies nodig hebben.

Maar, zoals Ellis zou stellen, feitelijk doet het er ook niet zo toe of de Dracula-fans wel of niet geloven in het bestaan van vampiers. Belangrijk is bovenal de suggestie die van deze handeling uitgaat – het idee dat het eventueel echt mogelijk zou kunnen zijn dat er vampiers ronddwalen door de Transsylvanische bossen, met aan het hoofd Graaf Dracula. Die suggestie, gemaakt in een aansprekende omgeving ver van huis, in gezelschap van gelijkgezinden, is al voldoende om de nodige opwinding te genereren.

Aldus wordt de reis een waarachtige herbeleving van het verhaal, compleet met de spanning en onrust die zo kenmerkend was voor de originele lees- of kijkervaring – een spanning die in Stokers roman voortduurt tot aan de laatste bladzijde. Net als in het verhaal kan de Dracula-toerist eigenlijk pas echt opgelucht ademhalen aan het einde van de rit, als de graaf eenmaal verslagen is en de held huiswaarts keert:

When I go back that first night and I sleep in my bed I will be able to curl up and be safe in my bed, [back] from the wilds of Transylvania. Boy, if this Dracula was a real

guy and I was going in Jonathan Harker's footsteps, you know, here I am safe and happy.

- Jonas (docent, Chicago, 33 jaar)

5. CONCLUSIE

Ruim een eeuw na de publicatie van *Dracula* (1897) oefent deze roman nog steeds een mysterieuze aantrekkingskracht op haar lezers uit. Jaarlijks trekken diverse toeristen Transsylvanië binnen, op zoek naar sporen van de graaf. Zij worden gedreven door de roman zelf of door een van de vele verfilmingen. Ze zijn lid van literaire gezelschappen of fanclubs of melden zich individueel aan. Het betreft zowel studenten als gepensioneerden, mannen en vrouwen. Wat trekt hun aan in Transsylvanië, of een van de andere locaties die zijn verbonden met dit vampierverhaal? En welke betekenis verlenen zij uiteindelijk aan hun reis?

In dit artikel is getracht om een antwoord te vinden op deze vragen. Op basis van een analyse van interviews met *Dracula*-toeristen en participerende observatie tijdens twee *Dracula*-tours kan inmiddels geconcludeerd worden dat er weliswaar onderlinge verschillen bestaan in motieven en processen van betekenisgeving, en dat er eveneens bepaalde nuanceverschillen zijn waargenomen tussen mannen en vrouwen en tussen Amerikanen en Britten, maar wat met name opvallend is zijn de vele overeenkomsten. Er blijkt zoiets te bestaan als de innerlijke beleving van de *Dracula*-toerist. Deze innerlijke beleving wordt gekenmerkt door een specifieke dynamiek: een spanning tussen twee, deels tegenovergestelde processen.

Enerzijds wordt de *Dracula*-toerist gedreven door de wens om een concrete vergelijking te maken tussen het landschap dat zij bezoeken en het beeld dat zij van dat landschap hebben gevormd op basis van het boek en de films over *Dracula*. Deze drijfveer wordt doorgaans aangewakkerd door topografische-realistische elementen uit het verhaal. Wat bijvoorbeeld geregeld voorkomt, is dat de *Dracula*-toerist informatie tegenkomt over het 'echte' kasteel van *Dracula*. Vervolgens gaat hij of zij verder op zoek en traceert, mede met behulp van de vele (online) publicaties over dit onderwerp, alle stappen die zijn genomen door Jonathan Harker, Graaf *Dracula* en de andere personages. Hierbij kan het gaan om concrete plaats- en streeknamen, maar bij de meer fanatieke *Dracula*-toerist ook om complete routes, reistijden en klimatologische beschrijvingen. Aldus wordt het land van *Dracula* getraceerd en verankerd in de topografische werkelijkheid.

Met deze handeling ontstaat gaandeweg ook de wens om zelf op pad te gaan. Door zelf de locaties uit de roman en films te bezoeken, hopen fans de 'waarheid' achter het verhaal te kunnen doorgronden. Dit wordt bereikt door ter plaatse de ruimtelijke beschrijving van Stoker en de visuele weergaven uit de films te vergelijken met de fysieke werkelijkheid van de desbetreffende omgeving. Deze vergelijking tussen verbeelding en werkelijkheid wordt verder doorgevoerd op temporeel niveau, door Stokers *Dracula* te vergelijken met de lokale geschiedenis, in het bijzonder de levensloop van Vlad Dracul. Het zijn vooral de Roemeense gidsen, die geschiedenis inzetten als een discours over wat 'echt' en 'onecht' is aan *Dracula*. De *Dracula*-toeristen verwelkomen deze informatie voor zover het overeenkomsten betreft tussen de historische werkelijkheid en *Dracula*; deze overeenkomsten worden beschouwd als een belangrijke validatie van het verhaal. Verschillen leiden tot wisselende reacties: sommige fans zien historische 'correcties' op het verhaal als een mooie aanvulling en verrijking, andere fans beschouwen dit juist als een regelrechte aanval op hun verbeelding, als een demystificatie van een door hen gekoesterde wereld.

Anderzijds wordt de rationele benadering van het traceren en willen vergelijken gecontrasteerd met een meer intuïtieve, emotionele beleving van de *lieux d'imagination*. De Dracula-toeristen spreken over de wens om 'dichter tot het verhaal' te komen en een 'connectie' te maken, door middel van een symbiose tussen werkelijkheid en verbeelding. Zij bereiken dit door niet langer op details te letten, maar door de omgeving in zijn totaliteit te ervaren - te proeven, zien, horen, voelen en ruiken - om op basis van deze zintuiglijke ervaringen het verhaal opnieuw te kunnen beleven. Deze zintuiglijke ervaringen bevatten ontegenzeggelijk ook een erotische dimensie, waarin de toerist zijn eigen lichaam in een positie van nabijheid brengt ten opzichte van Graaf Dracula, die niet alleen bekend staat om zijn seksuele aantrekkingskracht maar tevens om zijn gewelddadig karakter. Soms wordt het verhaal ook letterlijk tot leven gewekt. Fans spelen bepaalde scènes na, slapen in hetzelfde hotel als de personages of eten dezelfde maaltijd als uit het boek. Deze reënactments leggen de basis voor een zinnenprikkende ervaring, waarbij fans het gevoel hebben Graaf Dracula op te roepen en zelf onderdeel te worden van het verhaal.

Bovenstaande processen zijn los van elkaar beschreven en geanalyseerd, maar kennen in de praktijk uiteraard wel een zekere onderlinge afhankelijkheid. Het is immers pas mogelijk om 'dichter' tot het verhaal te komen, als eerst duidelijk is waar dat verhaal zich precies afspeelt en de authenticiteit van de locatie 'gevalideerd' is. Door eerst de symbolische grens tussen verbeelding en werkelijkheid te traceren en te markeren, kan deze grens in een latere fase overschreden worden. In die zin lijkt er sprake te zijn van een antirationele dynamiek: eerst is er de behoefte om de verbeelding te toetsen aan de werkelijkheid, vervolgens heeft men juist de wens om dit onderscheid verbeelding/werkelijkheid op te heffen en zelf tijdelijk onderdeel te worden van die andere, spannende wereld.

Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of deze antirationele dynamiek typerend is voor Dracula-toerisme in het bijzonder, of dat zij opgaat voor mediatoerisme in het algemeen. Enerzijds is het opvallend dat in de oorspronkelijke roman van Stoker ook een sterk antirationalisme aanwezig is. De jacht op Graaf Dracula - het *Leitmotief* van de roman en de latere films - is opgebouwd rond de spanning tussen wetenschappelijke kennis en bovennatuurlijke verschijnselen die zich moeilijk laten vangen door deze kennis, een spanning die wordt belichaamd in het personage Van Helsing. Die inhoudelijke overeenkomst lijkt in eerste instantie te pleiten voor een beperkte generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten van het Dracula-onderzoek. Ook andere inhoudelijke kenmerken van het Dracula-toerisme – zoals de sterke nadruk op lichamelijke en het topografisch realisme – lijken in direct verband te staan met de inhoud van dit specifieke verhaal.

Anderzijds zou ook betoogd kunnen worden dat de thematiek van antirationalisme zich niet beperkt tot de roman *Dracula* maar een algemeen kenmerk is van de negentiende-eeuwse, romantische literatuur en in zekere zin nog steeds een belangrijk motief vormt binnen de hedendaagse populaire cultuur. Opvallend veel voorbeelden van mediatoerisme zijn gebaseerd op films of boeken, waarin het bovennatuurlijke of buitengewone centraal staat – denk bijvoorbeeld aan de eerder genoemde *X-files*-toeristen in Vancouver of *The Da Vinci Code*-toeristen in Parijs en Londen. In die zin lijkt de bipolaire spanning tussen enerzijds het willen doorgronden van een mysterie en anderzijds het willen geloven in een alternatieve werkelijkheid een meer algemeen symptoom te vormen.

Bibliografie

- Andras, C.M. (1999). The image of Transylvania in English literature. *Journal of Dracula Studies*, 1, gedownload op 1 oktober van URL:
http://www.blooferland.com/drc/index.php?title=Journal_of_Dracula_Studies
- Beeton, S. (2005). *Film induced tourism*. Clevedon: Channel View Publications.
- Botting, F. (2008). *Limits of horror. Technology, bodies, Gothic*. Manchester: Manchester University Press.
- Brooker, W. (2005). The Blade Runner Experience: Pilgrimage and Liminal Space. In W. Brooker (Ed.), *The Blade Runner Experience* (pp. 11-30). Londen: Wallflower.
- Brooker, W. (2007). Everywhere and nowhere: Vancouver, fan pilgrimage and the urban imaginary. *International Journal of Cultural Studies*, 10, nr. 4, 423-444.
- Brown, J. (1997). Draculafilm: 'high' and 'low' until the end of the world. In C.M. Davison (Ed.) *Bram Stokers Dracula: sucking through the century, 1897-1997* (pp. 269-282). Toronto, Oxford: Dundurn Press.
- Bryman, A. (2004). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Caughey, J.L. (1984). *Imaginary social worlds. A cultural approach*, Lincoln: University of Nebraska Press.
- Coleridge, S.T. (1817). *Biographia literaria. Or: Biographical sketches of my literary life and opinions*. Londen: Rest Fenner.
- Couldry, N. (2000). *The place of media power. Pilgrims and witnesses of the media age*. Londen: Routledge.
- Crouch, D., Jackson, R. & Thompson, F. (2005). *The media and the tourist imagination: converging cultures*. Londen: Routledge.
- Edensor, T. (2005). Mediating William Wallace. Audio-visual technologies in tourism. In D. Crouch, R. Jackson & F. Thompson (Eds.), *The media and the tourist imagination: converging cultures* (pp. 105-118). Londen: Routledge.
- Ellis, B. (1989). Death by folklore: ostension, contemporary legend, and murder. *Western Folklore*, 48, 201-220.
- Ellis, B. (2001). *Aliens, ghosts, and cults. Legends we live*. Jackson: University Press of Mississippi.
- Fawcett, C. & P. Cormack (2001). Guarding authenticity at literary tourism sites. *Annals of Tourism Research*, 28, nr. 3, 686-704.
- Griffin, G.B. (1980). 'Your girls that you all love are mine': 'Dracula' and the victorian male sexual imagination. *International Journal of Women's Studies*, 3, nr. 5: 454-465.
- Hodkinson, P. (2002). *Goth. Identity, style and subculture*. Oxford, New York: Berg.
- Iwashita, C. (2006). Media representations of the UK as a destination for Japanese tourists: popular culture and tourism. *Tourist Studies*, 6, nr. 1, 59-77.
- Karakurum, D. (2006). *Cracking The Da Vinci Code: an analysis of The Da Vinci Code tourist phenomenon* (scriptie). Breda: NHTV Breda University.
- Light, D. (2007). Dracula tourism in Romania. Cultural identity and the state. *Annals of Tourism Research*, 34, nr. 3, 746-765.
- Malpas, J.E. (1999). *Place and experience. A philosophical topography*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McGrath, P. (1997). Preface: Bram Stoker and his vampire. In C.M. Davison (Ed.) *Bram Stokers Dracula: sucking through the century, 1897-1997* (pp. 41-48). Toronto, Oxford: Dundurn Press.

- Muresan, A. & K.A. Smith (1998). Dracula's castle in Transylvania: conflicting heritage marketing strategies. *International Journal of Heritage Studies*, 4, nr. 2, 86-102.
- Nora, P. (1984-1992). *Les lieux de mémoire*, Parijs: Gallimard.
- Plate, L. (2006). Walking in Virginia Woolf's footsteps. Performing cultural memory. *European Journal of Cultural Studies*, 9, nr. 1, 101-120.
- Reijnders, S. (2009a). Plaatsen van verbeelding. Een etnografie van de TV detective tour. *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, 12, nr. 1, pp. onbekend.
- Reijnders, S. (2009b). Places of the imagination. An ethnography of the TV detective tour. *Cultural Geographies* (accepted for publication).
- Reijnders, S. (2009c). Schuldig landschap. Over de toeristische aantrekkingskracht van Baantjer, Wallander en Inspector Morse. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 37, nr. 2, 118-133.
- Reijnders, S. (2010). Op zoek naar James Bond. Media-pelgrimages, fans en masculiniteit. *Sociologie* (accepted for publication).
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data. Methods for analysing talk, text and interaction*. Londen: Sage.
- Stoker, B. (1897). *Dracula*. Westminster: Archibald Constable and Company.
- Torchin, L. (2002). Location, location, location. The destination of the Manhattan TV Tour. *Tourist Studies* 2, nr. 3, 247-266.
- Tzanelli, R. (2004). Construction the "cinematic tourist" . The "sign industry" of the *Lord of the Rings*. *Tourist Studies* 4, nr. 1, 21-42.
- Tzanelli, R. (2007). *The cinematic tourist. Explorations in globalization, culture and resistance*. Londen: Routledge.
- Urry, J. (2002). *The tourist gaze: leisure and travel in contemporary societies*. Londen: Sage.
- Walker G. & L. Wright (1997). Locating *Dracula*: contextualizing the geography of Transylvania. In C.M. Davison (Ed.) *Bram Stokers Dracula: sucking through the century, 1897-1997* (pp. 49-74). Toronto, Oxford: Dundurn Press.

Filmografie

- Bladerunner* (1982). The Ladd Company, Verenigde Staten, Japan.
- Bram Stokers Dracula* (1992). American Zoetrope, VS.
- Braveheart* (1995). Icon Entertainment International, VS.
- Dracula* (1931). Universal Pictures, VS.
- Dracula: Prince of Darkness* (1966). Hammer Film Productions, Verenig Koninkrijk.
- Dracula: The Un-Dead* (2010). Producer onbekend (in productie).
- Harry Potter* (filmsequel, 2001-2009). Warner Bross Pictures, VS, VK.
- Inspector Morse* (tv-serie, 1987-2000). Zenith Entertainment, VK.
- James Bond* (filmsequel, 1962-) EON Productions, VK, VS.
- Nosferatu, eine Symphonie des Grauens* (1922). Prana-Film GmbH, DU.
- Sex and the City* (tv-serie, 1998-2008). Home Box Office, VS.
- Sopranos* (tv-serie, 1999-2007). Home Box Office, VS.
- The Beach* (2000). Figment Films, VS, VK.
- The Da Vinci Code* (2006). Columbia Pictures, VS.
- The Lord of the Rings* (filmsequel, 2002-2006). Electronic Arts, VS.
- X-files* (tv-serie, 1993-2002). 20th Century Fox Television, VS, Canada.

Eindnoten

ⁱ Helaas ontbreken er cijfers over de preciese omvang van het Dracula-toerisme. Bewijs in deze richting is slechts anekdotisch. Zo werd in 1998 een serie interviews gehouden onder buitenlandse bezoekers van Bran Castle - een van de toeristische hoogtepunten in Transsylvanië. Alle 63 geïnterviewde bezoekers gaven aan dat zij voorafgaand aan hun bezoek reeds bekend waren met het verhaal van Dracula en het gegeven dat Transsylvanië zijn 'thuisland' was (Muresan & Smith 1998: 83). De vraag of Dracula ook daadwerkelijk één van de motivaties vormde om Roemenië te bezoeken, bleef in deze studie echter onbeantwoord. Een andere aanwijzing voor de populariteit van Dracula-toerisme kan gevonden worden in het rijke aanbod aan Dracula-tours. Zie bijvoorbeeld: <http://www.dractours.com/>, <http://www.dracula-tour.com/>, <http://www.mysteriousjourneys.com/>, <http://www.adventuretransylvania.com/halloween-dracula.htm>, http://www.culturalromtour.com/trip_special-trips-complete-dracula-tour_15.html, <http://touromania.50webs.com/tour-dracula.html>, <http://www.vakantie-roemenie.com/dracula-reis.html>. Ook reguliere reisgidsen als de Lonelyplanet besteden in hun beschrijving van Roemenië volop aandacht aan de Dracula-mythe, zie bijvoorbeeld: <http://www.lonelyplanet.com/romania> [alle sites geraadpleegd op 06/02/20010].

ⁱⁱ Dit artikel vormt onderdeel van een postdoctoraal onderzoeksproject aan de Universiteit van Amsterdam, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. Eerder werd over de theoretische onderbouwing van dit project gepubliceerd in *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* (Reijnders 2009a) en *Cultural Geography* (Reijnders 2009b). Dank gaat verder uit naar Pepijn Dros, voor ondersteuning van het veldwerk in Roemenië, en naar Linda Duits, Niels van Doorn, Bas van Drujten, Vincent Crone en Jeroen de Kloet voor hun waardevolle feedback op een eerdere versie van dit artikel.

ⁱⁱⁱ Deze vorm van toerisme is in het verleden ook wel aangeduid met de term 'film tourism' (Beeton 2005) of 'cinematic tourism' (Tzanelli 2004, 2007). Een nadeel van deze bestaande terminologie is dat zij geen rekening houdt met de literaire dimensie van het fenomeen. Boeken leiden ook geregeld tot nieuwe toeristenstromen. En doen dat al lange tijd: al zeker sinds de negentiende eeuw zijn groepen mensen op zoek gegaan naar de locaties uit bekende romans, zoals het Loch Katrine van Sir Walter Scott of het Haworth van de gezusters Brontë (cf. Hardyment 2000, Watson 2006, Herbert 1996). In veel andere gevallen, zoals Dracula, is er tevens sprake van een combinatie van boek en verfilming. In die zin lijkt de meer inclusieve term 'mediatoerisme' beter geschikt, want recht te doen aan de veelzijdigheid en historische achtergrond van het fenomeen.

^{iv} Zie voor een uitgebreide routebeschrijving: <http://www.dractours.com/itinerary.htm>.

^v Zie voor een overzicht van de ITE reisaanbiedingen: <http://www.toursandevents.com/>.

^{vi} Deelname aan de Dracula Tour wordt ook regelmatig gecombineerd met een huwelijksreis. In eerdere jaren werd het pas voltrokken huwelijk soms ook nagespeeld tijdens het gekostumeerde diner in Dracula Castle Hotel, uiteraard in een wat afwijkende variant van de officiële voltrekking. Tijdens de zomertour van 2009 vonden er helaas geen 'huwelijksvoltrekkingen' plaats.

^{vii} Zie voor meer informatie over de achtergrond en activiteiten van de Dracula Society: <http://www.thedraculasociety.org.uk>

^{viii} Om redenen van anonimiteit worden alleen de voornamen van de respondenten vermeld. De volledige transcripten zijn ter inzage bij de auteur.

^{ix} Zie Walker & Wright (1997) voor een uitvoerige topografische analyse van Stokers *Dracula*.

^x Andersom zou ook beredeneerd kunnen worden dat de vergelijking tussen verbeelding en geschiedenis leidt tot een validatie van juist de laatstgenoemde. Door haar te vergelijken met het 'onechte' en 'onwerkelijke' karakter van verbeelding, wordt impliciet ook de 'echtheid' van geschiedenis benadrukt – een kwaliteitstoekenning die zeker niet vanzelfsprekend is in het huidig poststructuralistisch tijdperk.

^{xi} Deze donkerromantische, macabere mix van erotiek en geweld beperkt zich uiteraard niet tot *Dracula*, maar vormt een meer algemeen kenmerk van zowel het Gothic-genre (Botting 2008: 3-4 e.v.) als de Gothic-subcultuur (Hodkinson 2002: 43-46) waar, zoals gezegd, een deel van de respondenten zichzelf toe rekenen. Desondanks kan *Dracula* wel worden gezien als een van de eerste en meest aansprekende exponenten van deze thematiek (cf. Griffin 1980, McGrath 1997).